

SOCIJALNI SUKOBI I ODRŽIVI RAZVOJ

SOCIAL CONFLICTS AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Prof. dr. sc. Edina Vejo
Islamski pedagoški fakultet Univerziteta u Zenici
Zenica, BiH

Mr. sc. Nataša Vlah
Rijeka, Republika Hrvatska

Mr. sc. Izet Pehlić
Islamski pedagoški fakultet Univerziteta
u Zenici
Zenica, BiH

REZIME

Tekst diskutira suvremene mogućnosti znanosti o odgoju u reafirmiranoj ideji sinergičnog razumijevanja relacija u svijetu. Smatra se da su suradnički stavovi u međuljudskim odnosima u pozitivnoj, a kompeticijski u negativnoj korelaciji s konceptom održivog razvoja u društvu stalnog rizika.

Anketnim smo upitnikom ispitali zeničke studente/studentice. Pearsonovim se koeficijentom korelacije utvrđivala povezanost između stavova prema obrascima rješavanja socijalnih sukoba i stavova društvenog i ekološkog razvoja.

Rezultati impliciraju potrebu daljih istraživanja radi promišljanja odgojnih vrijednosti za održivi razvoj, odnosno poticanje razine spremnosti i zalaganja lokalne zajednice.

Ključne riječi: Održivi razvoj, obrasci rješavanja konflikata, sinergični komunikacijski model

SUMMARY

This text discusses modern abilities in education science about reafirmative idea of sinergetic understanding of relationships in the world. It is belived that co-operational attitudes in human relations are in positive correlation with the concept of the sustainable development in the society of constant risk, while competitive attitudes are in negative correlation. We examined students in Zenica, using the questionnaires of attitudes. Pearson's coefficients of correlation were used in attempt to determine the relation between the attitudes according to the patterns of solving social conflicts and attitudes of social and ecological development. The results show the need for further researches, and they also implicated in order to deliberate over educational values for sustainable development, i.e. encouraging the level of readiness and intercession of the local community.

Key words: sustainable development, patterns of solving social conflicts, sinergetic communication pattern

1. UVOD

Ideju ekološke etike koja „nastaje iz nužnosti kao posljedica pogoršanja globalnih i objektivnih stanja okoliša s jedne a s druge strane kao *potreba* drukčijeg paradigmatskog pristupa razvoju i okolišu“ (Cifrić, 2000:150) se može pronaći i u najcitiranijoj definiciji održivog razvoja: Čovječanstvo ima mogućnost da učini razvoj održivim – kako bi time osiguralo zadovoljavanje svojih potreba u sadašnjosti bez kompromitiranja mogućnosti budućih generacija da zadovolje svoje potrebe (Brundtlandt i sur., 1987. prema Kates i sur., 2005). Tokom proteklih 20 godina definicija se proširivala preko određenja da se, osim prirodnih resursa, razvijati mogu ljudi, ekonomija i društvo. Razvojne vrijednosti i ciljevi održivog razvoja su formulirani u brojnim dokumentima širom svijeta a odnose se na implicirano odgovorno i trajno njegovanje sveukupnog života na Zemlji.

Preuzimanje odgovornosti za održivi razvoj se ne smije odvijati sukcesivno već bi ostvarivanje ljudskih prava dokidanjem različitih stupnjeva diskriminacije (etničkih, nacionalnih, religijskih, rasnih itd.) trebalo pratiti i priznavanje „prava prirodi“ (Cifrić (2000:112).

Vezano uz ljudska prava, istražuje se pojam *održivog mira* kojim se pretpostavlja slijedeće: za dugotrajan mir sukobljene strane se trebaju transformirati. To je složen proces čiji su elementi ostvarivi samo u istinski demokratskom okružju (Samuels, 2005). Podrška demokratizaciji postaje središnje obilježje Europskih političkih programa za rješavanje sukoba (Youngs, 2004). Ali za ozbiljniji pristup koji omogućuje održivost mira ovaj autor autor naglašava nužnost praktičnog i perzistentnog povezivanja ljudskih prava i podrške mira u svakodnevnici.

Razmatrajući ekonomski aspekt održivog razvoja, Stein (2007.), kao stručnjakinja za modele rješavanja sukoba na Odsjeku političkih znanosti Univerziteta u Torontu u kontekstu globalizacije razmatra koje su razvojne strategije optimalne za održivi razvoj svoje zemlje. Pa između ostalog ističe i nužnost reformi kanadskih edukacijskih institucija kako bi one bile fleksibilnije i promovirale cjeloživotno učenje. U susjednoj Hrvatskoj je prisutan razvojni koncept koji obuhvaća proučavanje razvojnih procesa tokom cijelog životnog raspona „life span development“ (Lerner, 2002, prema Vizek Vidović i Vlahović [tetić, 2007). Jedno od područja učenja i „rada na sebi“ koji traje čitavog života je usvajanje socijalnih vještine za rješavanje sukoba koji se danas smatraju pokretačima osobnog razvoja i društvene evolucije.

Obrasci rješavanja sukoba su teorijski konstrukti za opis najčešće primjenjivanih ponašanja u sukobima. Baziraju se na međutjecaju genetskih predispozicija i životnih iskustava kao što su razina aktivnosti, introvertiranost/ekstrovertiranost, obrazovanje, porodična pozadina i osobna životna filozofija (Wilmot i Hocker, 1998). Prema Weeks (2000), autoru koji nasuprot konstruktivnom obrascu suradnje ističe nekonstruktivni obrazac pobjeđivanja razumijevanje naučenih obrazaca ponašanja u sukobima omogućava unapređivanje ponašanja u sukobima Osim ta dva, navode se i obrasci poput čekanja, pristupa brzog rješavanja (krpanja) i kompromisa. Mjerni instrument koji je korišten u ovom radu je učinjen prema teorijskom konceptu navedenog autora. *Obrazac suradnje* u sukobu, kojega on zagovara, u središte pozornosti stavlja i trenutni sukob i cjelokupne odnose, koristeći takve vještine koje nisu samo vještine za rješavanje sukoba nego i vještine za izgrađivanje odnosa vjerujući pri tome u konstruktivni dijalog. To, nerjetko iziskuje i više truda i više vremena, ali je krajnji ishod pobjeda u korist obje strane. U *obrascu pobjeđivanja* sukob postaje borba za pobjedu i dominaciju, ovdje se radi o najnižoj razini rješavanja sukoba. Ciljevi pokoravatelja su dokazivanje da je u pravu, a druga strana u krivu, ostvarenje pobjede, poražavanje protivnika pri čemu se koristi prisilom na suptilnijim ili grubljim razinama Kod „gubitnika“ se stvara želja za osvetom. Kod *obrasca čekanja* (ili izbjegavanja) Weeks smatra da postoji vjerovanje kako će sukob nestati u slučaju pretvaranja da ne postoji (vrijeme ipak ne liječi sve rane).

Izbjegavanje odlaže sukob i često mu dozvoljava da postane još gori, a frustriranost sve veća. Navodi ljude da vjeruju kako će sukob naprosto nestati ako se oni pretvaraju da ne postoji. *Obrazac krpanja* je rijetko djelotvoran. Stvara iluziju da su osnovni problemi odstranjeni (i da će sve biti u redu), dopuštajući da važna pitanja ostaju nerazmatrana i nerazjašnjena. Privremeno nagrađuje strane, no zapravo ostaje “velika otvorena rana”. Slabi obje strane jer se ne razvija proces komunikacije. Obje strane u sukobu ustraju u svome uvjerenju i kruto se drže svog stajališta, te se sve manje vjeruje u rješenje sukoba i poboljšanje cjelokupnih odnosa. *Obrazac kompromisa* ili cjenkanja, Weeks također ne smatra dobrim modelom jer kada se sukob rješava cjenkanjem, tada je rezultat: a) nastojanje svake strane u sukobu da ostvari samo prednosti i b) postavljanje nerealnih zahtjeva za koje strane unaprijed znaju da neće biti prihvaćeni. Ovakvim zahtjevima stvara se dojam da druga strana nije spremna na sporazum, jer se nikada ne mogu ni o čemu složiti.

Potreba za sistemskim proučavanjem strukture i toka rješavanja, odnosno upravljanja sukobima „conflict management“ se danas odražava kao suvremena nužnost u okviru teorije održivog razvoja. Tako, na primjer, Istraživački institut održivih zajednica u Australiji specijalizira svoju djelatnost prema studijima upravljanja sukobima, socijalne pravde, spolova i pomirenja (Johns, 2005). Integriranje tehničkog znanja na globalnoj razini se smatra potencijalom za izbjegavanje ratova i kriza s impliciranim sukobima, a time i osnovom održivog razvoja (Hayes, P. i Bruce, S., 2007).

Svrha ovog istraživanja je dati znanstveni doprinos utvrđivanju međuovisnosti komunikacijskih obrazaca rješavanja socijalnih sukoba (za koje je poznato da se mogu mijenjati tokom života i da su u ovisnosti s vrijednostima pojedinca) sa donošenjem odluka i specifičnih ponašanja koja se tiču kvalitete života.

2. METODA

Dva su *cilja* istraživanja: 1. cilj istraživanja je utvrditi postoji li povezanost među stavovima prema nekim ekološkim i demografskim aspektima razvoja s jedne strane i stavovima prema obrascima rješavanja socijalnih sukoba s druge strane; 2. cilj je utvrditi postoji li povezanost među stavovima prema samim obrascima rješavanja socijalnih sukoba

Postavljali smo opće hipoteze jer na ovim prostorima nema istraživanja o ovim temama. *Prva hipoteza glasi: postoji povezanost među stavovima prema nekim ekološkim i demografskim aspektima razvoja i stavovima prema obrascima rješavanja socijalnih sukoba. Druga hipoteza je ovako postavljena: postoji međusobna povezanost među stavovima prema obrascima rješavanja socijalnih sukoba.* Pri tome se pretpostavlja kako iskazivani stavovi svojom ponašajnom komponentom impliciraju namjeru ponašanja studenata kao budućih kreatora političkog, ekonomskog, ekološkog itd., a nadalje odgojnog okvira društvenog razvoja.

U ovom grupnom stratificiranom uzorku, *sudionici istraživanja* su studenti druge godine fakulteta Univerziteta u Zenici *Prvi mjerni instrument* koji je korišten u istraživanju je set varijabli o stavovima prema nekim aspektima društvenog i ekološkog razvoja (Cifrić, 1994.) Za ukupno 35 tvrdnji su ponuđeni odgovori Likertovog tipa: 1. *uopće se ne slažem*, 2. *ne slažem se*, 3. *nemam o tome mišljenje*, 4. *slažem se*, 5. *potpuno se slažem*. U radu ovog projekta (Vlah i Vejo, 2007.) je učinjena faktorska analiza po PB kriteriju. Izlučeno je 5 faktora i rotirano Varimax solucijom. Faktori objašnjavaju 36,18 % zajedničke faktorske varijance..

Dobiveni faktori su kako slijedi:

F1: Odgovornost upravljanja egzogenim parametrima razvoja

F2: Naivni optimizam u poimanju planetarnih resursa.

F3: Ekološki senzibilitet.

F4: Restriktivni odnos prema demografskoj dimenziji.

F5: Osjećanje demografske prenapučenosti Zemlje.

Drugi mjerni instrument predstavlja set od 5 stavova o obrascima rješavanja socijalnih sukoba koji je ovdje adaptiran prema Uzelac i Žakman (2000). Postavljena su slijedeća pitanja:

- Je li dobro bilo kako zakrpati, tj. izgladiti sukob? *KRPANJE*
- Je li dobro čekati da vrijeme učini svoje, pa da se sukob pomalo zaboravi? *ČEKANJE*
- Je li dobro pogađati se sa suparnikom u sukobu, tj. tražiti neko srednje rješenje (kompromis) u kojemu će svaka strana morati malo popustiti? *KOMPROMIS*
- Je li dobro nastojati do kraja pobijediti (poraziti) suparnika u sukobu? *POBJEĐIVANJE*
- Je li dobro zalagati se da iz jednog (istog) sukoba obje strane iziđu zadovoljne? *SURADNJA*

Ponuđeni su odgovori: **A** to je uvijek jako dobro, **B** to je gotovo uvijek dobro, **C** to je ponekad dobro, a ponekad loše, **D** to je gotovo uvijek loše, **E** to je uvijek jako loše. Afirmativni odgovori prema kompromisu i suradnji su vrednovani pozitivno. Za provjeru hipoteze smo izračunali korelacije među latentnim faktorima varijabli o razvoju i varijabli o sukobima.

3. REZULTATI

Vidljivo je (Tabela 1) kako su stavovi studenata pretežno prosječnih vrijednosti. Stavovi prema suradništvu odskaču prema poželjnim vrijednostima, a i stavovi prema kompromisu visoko kotiraju. Smatra se da bi stavovi prema pobjeđivanju radi stupnja društvene opasnosti trebali biti poželjnijih vrijednosti.

Tabela 1: Deskriptivni parametri za stavove o sukobim: Aritmetička sredina (AS) i Standardna devijacija (SD)

	KRPATI	ČEKATI	KOMPROMIS	POBJEĐIVANJE	SURADNJA
AS	2,67	3,24	4,11	3,38	4,23
SD	,93	,88	,90	1,07	,99

Iz Tabele 2 očituje se kako su statistički značajne korelacije prisutne među samim stavovima o obrascima rješavanja sukoba.

Najveća je povezanost i to pozitivna između kompromisa i suradnje. To znači da onaj koji misli da je dobro pogađati se sa suparnikom u sukobu, tj. tražiti neko srednje rješenje u kojemu će svaka strana morati malo popustiti misli i da je dobro zalagati se da iz jednog (istog) sukoba obje strane iziđu zadovoljne.

Postoji i negativna povezanost između krpanja i kompromisa. To znači da dobro pogađati se sa suparnikom u sukobu, tj. tražiti neko srednje rješenje kojemu će svaka strana morati malo popustiti misli i da je dobro bilo kako zakrpati, tj. izgladiti sukob. Potvrđuje se prva hipoteza.

Dalje, rezultati pokazuju slijedeće.

Postoji pozitivna korelacija između:

- stava da je dobro pogađati se sa suparnikom u sukobu, tj. tražiti neko srednje rješenje u kojemu će svaka strana morati malo popustiti i iskazane odgovornosti upravljanja egzogenim parametrima razvoja

- stava da je dobro pogađati se sa suparnikom u sukobu, tj. tražiti neko srednje rješenje u kojemu će svaka strana morati malo popustiti i iskazanog osjećanja demografske prenapučenosti Zemlje

Tabela 2. Pearsonove korelacije među latentnim faktorima manifestiranih stavova društvenog i ekološkog razvoja i stavova prema obrascima rješavanja socijalnih sukoba (N=200) (Boldiranim slovima su istaknute statistički značajne korelacije i ispod njih navedene razine značajnosti. Značajnim se smatraju vrijednosti manje od 0,05.)

	KRPA TI	ČEKA TI	KOM PRO	POBI JEĐI	SUR ADNJ	F1	F2	F3	F4	F5
KRPA TI	1,000									
ČEKA TI	,135 ,057	1,000								
KOM PROMI	-,142 ,044	-,008 ,909	1,000							
POBI JEĐIV	,014 ,846	,032 ,653	,045 ,524	1,000						
SURA DNJA	-,131 ,064	,018 ,795	,510 ,000	,057 ,424	1,000					
F1	-,059 ,406	,021 ,772	,181 ,011	,070 ,326	,028 ,692	1,000				
F2	,120 ,092	-,038 ,595	-,280 ,000	-,167 ,018	-,226 ,001	,000 1,000	1,000			
F3	-,156 ,027	-,115 ,105	,099 ,164	,058 ,413	,088 ,215	,000 1,000	,000 1,000	1,000		
F4	,027 ,705	-,095 ,183	,066 ,352	,107 ,133	-,044 ,540	,000 1,000	,000 1,000	,000 1,000	1,000	
F5	-,049 ,492	-,117 ,098	,152 ,031	-,096 ,178	,076 ,286	,000 1,000	,000 1,000	,000 1,000	,000 1,000	1,000

Postoji negativna korelacija između:

- stava da je dobro pogađati se sa suparnikom u sukobu, tj. tražiti neko srednje rješenje u kojemu će svaka strana morati malo popustiti i iskazanog naivnog optimizama u poimanju planetarnih resursa.
- stava da nije dobro bilo kako zakrpati, tj. izgladiti sukob i iskazanog ekološkog senzibiliteta
- stava da nije dobro nastojati do kraja pobijediti (poraziti) suparnika u sukobu i iskazanog naivnog optimizama u poimanju planetarnih resursa
- Stava da je dobro zalagati se da iz jednog (istog) sukoba obje strane iziđu zadovoljne i iskazanog naivnog optimizama u poimanju planetarnih resursa

4. DISKUSIJA

Spremnost za odgovornost upravljanja egzogenim parametrima razvoja i iskazano osjećanje demografske prenapučenosti Zemlje tek su na deklarativnoj razini, jer iste korelacije nema sa stavom suradnje, koja nas zanima jer izražava spremnost za trajno ulaganje napora. Očito je da područje stavova, posebno studenata kao budućih protagonista u procesu odgovornog odlučivanja, zahtijeva edukaciju. Koje odgojne vrijednosti su u osnovi konstruktivnog ponašanja? Sinergično djelovanje kao paradigmatički komunikacijski obrazac 'izvodi' nas iz

interakcijskog dometa i pruža mogućnost da svojim djelovanjem razvijamo sebe i cjelinu, okolinu. U duhu je to suvremene holističke refleksije u znanosti o odgoju, u kojoj su pravila sinergije dio njenog relevantnog angažmana u društvu. Ove istraživačke rezultate smatramo preliminarnim za opsežnija, ozbiljnija buduća istraživanja.

5. LITERATURA

- [1] Cifrić, I. (1994): Napredak i opstanak. Razvoj i okoliš. Zagreb
- [2] Cifrić, I. (2000): Bioetika i ekologija. Matica Hrvatska. Zaprješić (107-150)
- [3] Hayes, P., Bruce, S. (2007): Science as Diplomacy. Bulletin of the Atomic Scientists. 63.4.22-23
- [4] Johns, G. (2005): What is Labor thinking? Institut of Public Affairs Review. 57.1.23-24.
- [5] Kates, R.W., Harris, Th.M, Leiserowitz, A.A. (2005): What is Sustainable development? Environment. 47.3
- [6] Samuels, K. (2005): Sustainability and peace building: a key challenge. Development in Practice. 15.6.728-736
- [7] Stein, J.G. (2007): Sustainable Strategies to Move Canada forward Part 1. Canadian Business. 80.11.
- [8] Uzelac, S., Žakman-Ban, V. (2000): Young people in conflict, In: Young people in the risk society, Ministry of Education..., Ljubljana, 177-183.
- [9] Vizek Vidović, V., Vlahović Štetić, V. (2007): Modeli učenja odraslih i profesionalni razvoj. Ljetopis socijalnog rada. 14.2.283-311
- [10] Weeks, D. (2000): Osam najvažnijih koraka u rješavanju sukoba. Sunce. Osijek.
- [11] Wilmot, W.W. & Hocker, J.L. (1998): Interpersonal conflict. McGraw-Hill. USA
- [12] Youngs, R. (2004): Democratic institution – building and conflict resolution: emerging EU approaches. International Peacekeeping. 11.3.526-543